

SMÅFÖRETAGS BAROMETERN

Örebro län

September 2017

Ett samarbete mellan:

företagarna

Swedbank och
Sparbankerna

Innehåll

Om Småföretagsbarometern	3
<i>Nettotal och konjunkturindikatorn</i>	3
Sammanfattning av konjunkturläget i Örebro län	4
Det ekonomiska läget och näringslivet i Örebro län	5
<i>Näringslivet i Örebro län</i>	5
Småföretagsbarometern – Örebro län	7
<i>Konjunkturindikatorn</i>	7
<i>Sysselsättning</i>	10
<i>Orderingång</i>	11
<i>Tackat nej till order</i>	11
<i>Omsättning</i>	12
<i>Lönsamhetsutvecklingen</i>	13
<i>Företagens prisförväntningar</i>	14
Expansionsutsikter och hinder för expansion	15
<i>Konjunkturrisiker</i>	17
<i>Politiska risker</i>	17
Slutsatser och utmaningar för företagsklimatet	18

Om Småföretagsbarometern

Småföretagsbarometern är i första hand en konjunkturenkät som redovisar hur Sveriges småföretag uppfattar det ekonomiska läget och deras förväntningar om utvecklingen de kommande 12 månaderna. Underlaget utgörs av intervjuer med företagare som har minst en och högst 49 anställda. Det är alltså företagarnas personliga uppfattning om konjunkturläget som kommer till uttryck i den redovisade indikatorn för konjunkturen.

Småföretagsbarometern är Sveriges största konjunkturundersökning inriktad speciellt på småföretagskonjunkturen och har genomförts sedan 1985. Undersökningen omfattar 4 000 företagare inom det privata näringslivet med 1-49 anställda. Urvalet motsvarar totalt över 473 000 privata företag fördelade över hela landet. Storleken på urvalet och antalet respondenter gör att svaren kan delas upp så att vi kan mäta skillnader i konjunkturuppfattning hos Sveriges småföretag i samtliga län.

Småföretagsbarometern produceras i samverkan mellan Företagarna, Sparbankernas Riksförbund och Swedbank. Vid genomförandet av intervjuerna har Novus medverkat. Det är vår förhoppning att Småföretagsbarometern på ett positivt sätt ska bidra till att öka kunskapen om och förståelsen för de små och växande företagens betydelse för den svenska ekonomin.

företagarna

Swedbank

Nettotal och konjunkturindikatorn

För att underlätta snabba svar ställs frågorna så att de kan besvaras utan hjälp av bokföring och statistik.

- a) Ja/nej
- b) Större, oförändrad eller mindre

Småföretagsbarometerens konjunkturindikator arbetar med **nettotal** där svaren räknas om till procentandelar. Skillnaden mellan procentandelen positiva svar och procentandelen negativa svar benämns nettotal. Ett värde mindre än 0 betyder kontraktion, medan ett värde över 0 betyder expansion. Nettotalet visar alltså hur snabbt tillväxten förändras, snarare än en absolut nivå

Sedan adderas nettotalen för *sysselsättning, orderingång och omsättning*. Summan av dessa nettotal bildar småföretagens **konjunkturindikator**.

Sammanfattning av konjunkturläget i Örebro län

- **Småföretagskonjunkturen** i Örebro län är god även om tillväxten har avmattats sedan 2016, vilket är i linje med riket. Örebro uppvisar ändå ett konjunkturindex över riksgenomsnittet. Förväntningarna inför kommande år pekar på en stärkt konjunktur men något svagare än rikets förväntningar.
- **Sysselsättningstillväxten** har ökat i Örebro län sedan 2016, och har nu hämtat sig från föregående år till att vara något starkare än riksgenomsnittet.
- Tillväxttakten för **orderingången** har försämrats men är fortfarande över riksgenomsnittet. Sammantaget i länet är det hälften (49 procent) av småföretagen som uppger en ökande orderingång, medan 14 procent anger en vikande orderingång. Förväntningarna för de kommande tolv månaderna är stabila.
- **Omsättningstillväxten** i Örebro län har sjunkit något sedan 2016, i linje med företagens förväntningar förra året. Länets företag förväntar sig dock att omsättningen ska tillta igen under det kommande året.
- **Tillväxten av lönsamheten** i företagen i Örebro län har återhämtat sig efter åren med akut finanskris, men ser i årets mätning en kraftig nedgång. Förra året var Örebro det län som hade bäst utveckling av lönsamheten i hela landet. Att denna utveckling skulle mattas av är naturligt. I årets mätning landar nettotalet på 27, vilket ändå är något starkare än rikets nettotal på 24. Förväntningarna bland länets företagare är optimistisk där tillväxten ska tillta under det kommande året.
- Företagen i Örebro län upplever bättre möjligheter att växa framöver än riksgenomsnittet. Totalt anser 71 procent av företagen i länet att de har **goda utsikter att expandera** på sikt.
- Det främsta **tillväxthindret** hos småföretagen i Örebro län är tuff konkurrens. Bristen på lämplig arbetskraft och arbetskraftskostnader upplevs också som stora hinder för tillväxt.
- **Den största politiska risken** är potentiellt höjda arbetskraftskostnader och arbetsgivaravgifter vilket anges av 36 procent av Örebro alla företag. 25 procent av företagen ser även ökade skattekostnader som en risk.

Det ekonomiska läget och näringslivet i Örebro län

Den svenska tillväxten mätt som bruttonationalprodukten, BNP, växte med 3,2 procent under 2016. Konjunkturläget i Sverige har fortsatt att förbättras och ekonomin har haft en bra utveckling med stigande sysselsättning och stark BNP-tillväxt som följd. BNP-tillväxten föll dock tillbaka något under 2016 jämfört med 2015 då BNP-tillväxten var 4,1 procent. Detta var också i linje med 2016 års Småföretagsbarometer som visade på en fortsatt god tillväxt, men med förväntningar om något lägre tillväxt under 2016.

Den goda konjunkturutvecklingen drivs i stor utsträckning av export och investeringar, medan offentlig konsumtion växer i lägre takt. De svenska hushållen och den inhemska konsumtionen driver också en stor del av tillväxten. Arbetslösheten har minskat, men samtidigt består tudelningen på arbetsmarknaden, inte minst mellan inrikes och utrikes födda.¹ Det tycks som att den svenska arbetsmarknadsmodellen är problematisk när det handlar om att skapa nya vägar in på arbetsmarknaden.² Fortsatt kompetensbrist och svårigheter för växande företag att rekrytera och anställa är därför även fortsättningsvis ett tillväxthinder för småföretagen.

Det är de små och medelstora företagen som utgör ryggraden, tillväxten och stabiliteten i ekonomin. Under de senaste decennierna har de små företagen haft den viktigaste rollen i jobbskapandet, hela 4 av 5 jobb skapas i företag med färre än 50 anställda.

Omvärldskonjunkturen har fortsatt att stärkas samtidigt som det råder ökad optimism i världsekonomin. En starkare omvärldskonjunktur med stigande investeringar gynnar också de svenska småföretagen genom att svensk export ökar. Efterfrågan i Europa förväntas fortsätta att förbättras men i vilken utsträckning beror bland annat på utvecklingen i omvärlden liksom på konsekvenserna av Storbritanniens framtida EU-utträde, Brexit.

I Sverige är förtroendet för den offentliga ekonomin starkt, liksom företagens förväntningar på utvecklingen framöver. Samtidigt finns det flera osäkerhetsfaktorer både i omvärlden och på hemmaplan. Sveriges småföretagare behöver tydlighet och förutsägbarhet. Snabba politiska svängningar med förändrade regelverk och skatter som resultat är inget som gynnar företagande på sikt, tvärt om så minskar viljan att göra investeringar och att anställa eller på annat sätt växa med företaget.

Näringslivet i Örebro län

Näringslivet i Örebro består av företag verksamma inom en rad olika verksamheter och har under de senaste årtiondena breddats med tillväxt inom logistik, handel, livsmedel och företagstjänster. Industrin är fortfarande basen i näringslivet, men i linje med den generella utvecklingen, automatisering och tjänstesektorns växande andel i tillväxten har antalet arbetstillfällen inom industrin successivt minskat. En stor del av företagen är verksamma som underleverantörer inom tillverknings- och tjänstesektorn. Länet karaktäriseras också av en relativt expansiv utveckling i residensstaden Örebro där även universitet, länsjukhus med mera finns. Övriga delar av länet har en delvis svagare utveckling med lägre

¹ SCB, AKU juli 2016

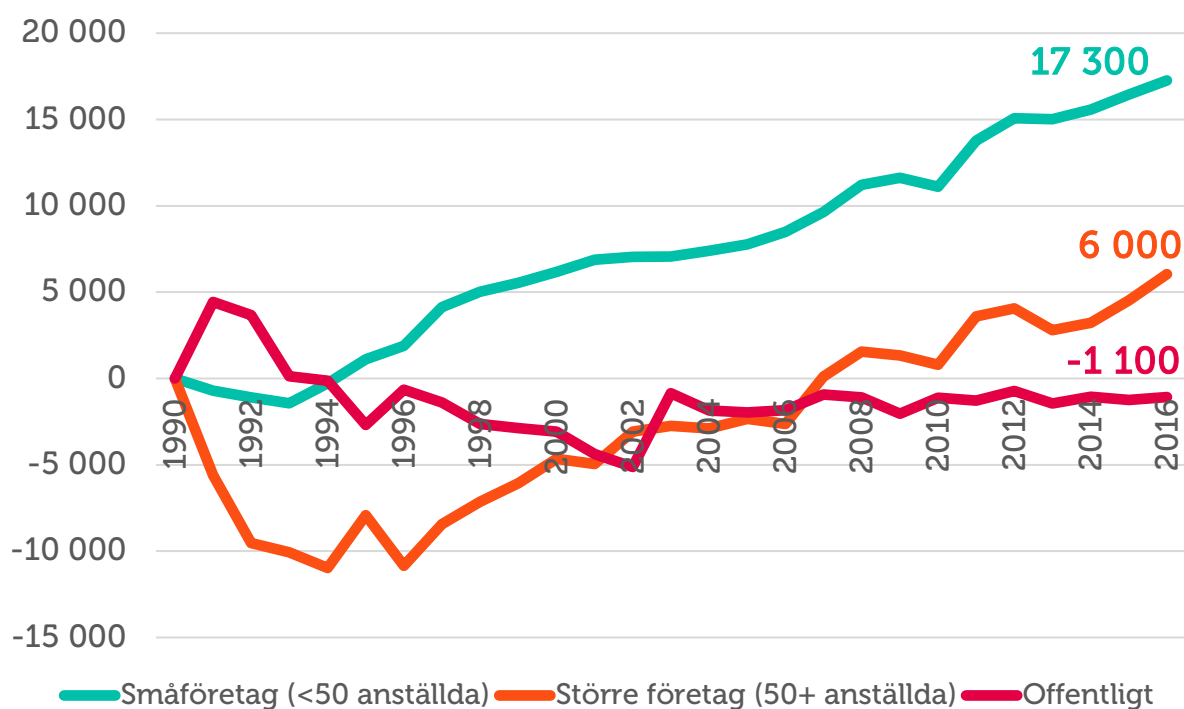
² Sverige har lägst andel låglönejobb i EU och den största skillnaden i sysselsättning mellan inrikes och utrikes födda enligt OECD. Se bl.a. OECD 2010.

näringslivsdynamik och ett mindre antal företag och med högre arbetslöshet som följd. Den lokala näringslivspolitikerna måste verka för att få fler nya företag att etablera sig i regionen, även generations- och ägarskifte i befintliga företag är viktigt för näringslivsdynamiken.

Genom b.l.a. Länsstyrelsen arbetar den lokala näringslivspolitikerna för att skapa en ekonomiskt hållbar utveckling och öka sysselsättningen samt uppmuntrar näringslivet att arbeta med frågor som rör jämställdhet, miljö och integration. Detta förutsätter ett brett samarbete mellan näringsliv, kommuner och andra organisationer. Dialogen med och inom näringslivet är avgörande för att stärka näringslivets framtida förutsättningar.

Figur 1 visar tydligt att det är de mindre, växande företagen som står för sysselsättningstillväxten i Örebro län. Även om antalet sysselsatta också har vuxit marginellt i den offentliga sektorn.

Figur 1 Tillväxt av jobb i Örebro län sedan 1990 (källa: SCB)³

³ Arbetsställen utan anställda räknas som 1 jobb. Sektorn jordbruk, skogsbruk & fiske, samt juridiska former så som bostadsrättsföreningar, kommuner och dödsbon exkluderas

Småföretagsbarometern – Örebro län

Konjunkturindikatorn

Konjunkturen beskriver den makroekonomiska utvecklingen, alltså det allmänna ekonomiska läget i en ekonomi. Framförallt omfattar begreppet arbetslöshet, inflation och tillväxt. När man talar om konjunktur brukar man tala om hög- eller lågkonjunktur beroende på konjunkturcykeln. En konjunkturcykel är vanligtvis mellan tre till åtta år.

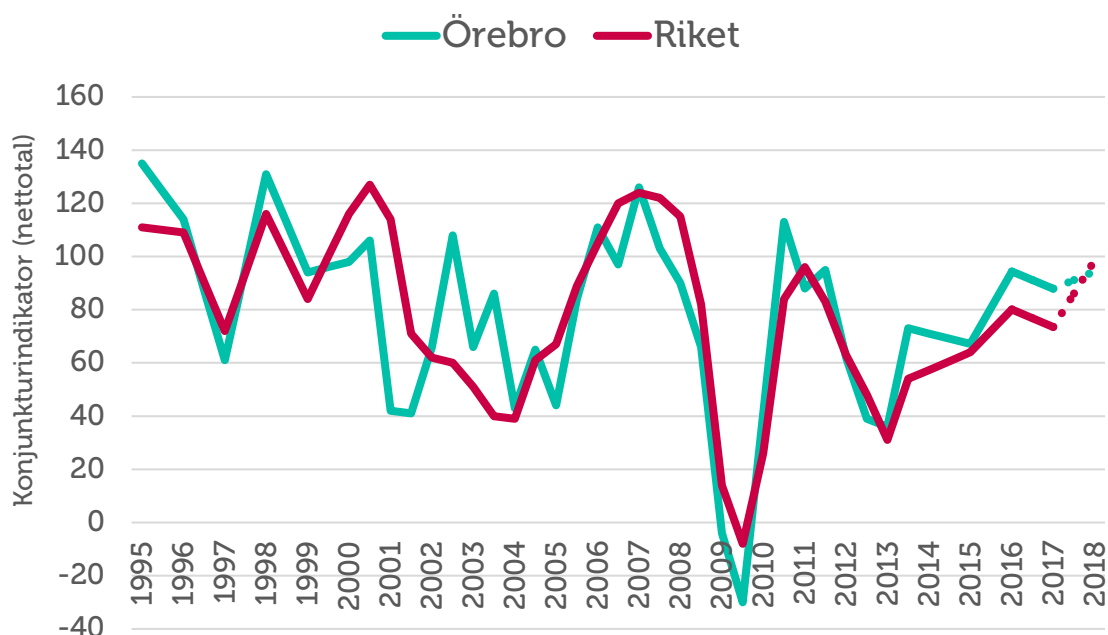
Högkonjunktur är när näringslivet har fullt upp med att producera och leverera varor eller tjänster. Det betyder att arbetslösheten är låg och att investeringarna ökar.

Lågkonjunktur är när efterfrågan på varor och tjänster är mindre än det som produceras. När företagen upplever minskad efterfråga på varor eller tjänster, kan de tvingas dra ner på personal och avstå nyinvesteringar. Det betyder att arbetslösheten ökar och investeringar minskar.

Utvecklingen inom sysselsättning, orderingång och omsättning hos Örebro läns småföretag är vad vi kommer att redovisa för att få en bild över konjunkturläget i länet. Genom att addera nettotalen för dessa tre faktorer får vi konjunkturindikatorn för småföretagen i Örebro. I 2016 års mätning var det sammanvägda nettotalet för konjunkturindikatorn i länet 103. Årets sammanvägda nettotal för konjunkturindikatorn i länet är 88 vilket tyder på en mindre positiv utveckling under det gångna året. Det är dock en mer positiv syn av läget än för riket som helhet, där genomsnittet är 74, även om utvecklingen framöver skiljer sig åt. Även om Örebro läns utveckling förväntas förbättras stiger det förväntade riksgenomsnittet mer (Figur 2).

Länets småföretagare har upplevt en tämligen kraftig återhämtning i konjunkturen efter två perioder av drastiskt försvagad konjunktur, först under 2008–2009 och sedan en andra gång under 2012–2013. Det är tydligt att återhämtningen fortsätter även om en viss avmattning kan skönjas.

Figur 2 Sammanlagd konjunkturindikator; sysselsättning, ordergång och omsättning (netttotal) i Örebro län och riket 1995-2017

För den sammanvägda konjunkturindikatorn placerar sig Örebro län, trots viss tillbakagång över riksgenomsnittet för 2017. Figur 3 visar länsfördelningen runt riksgenomsnittet. Förväntningarna inför kommande 12 månader är fortsatt optimistiska även om riksgenomsnittet är än mer positivt.

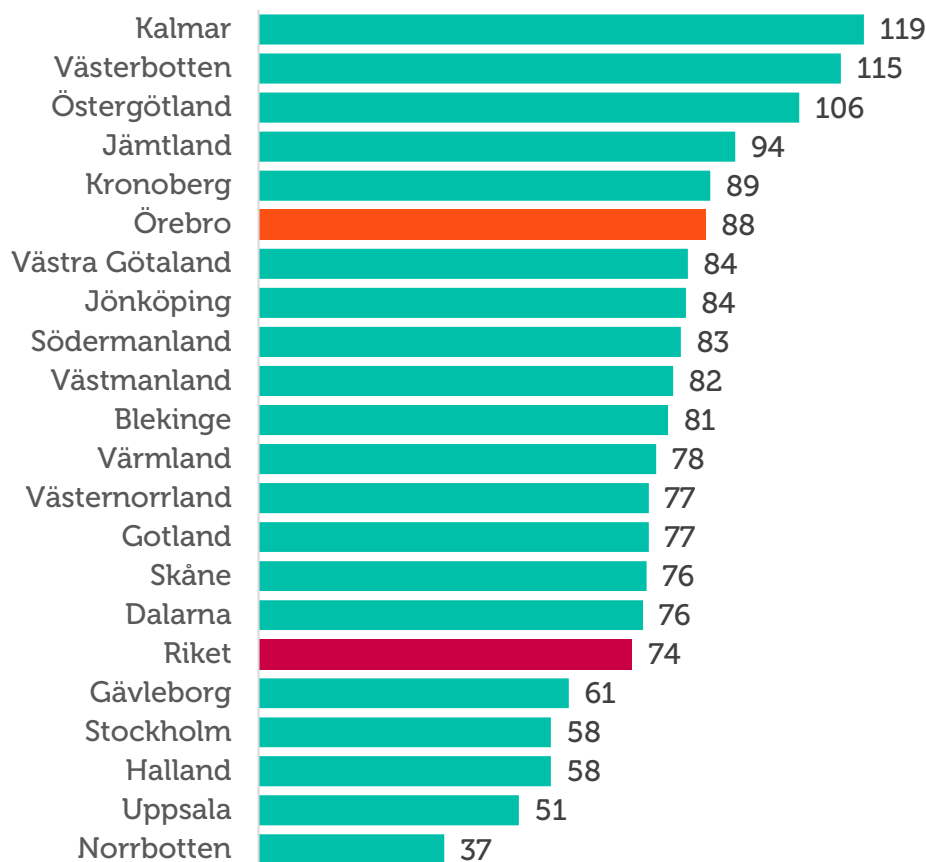

Annelie Bergwall-Larsson, Företagarna Örebro

Det märks verkligen att det är bra tider i Örebro län. Hjulen snurrar på, många företagare har mer än fullt upp och vi har haft en fin utveckling de senaste åren och ser även ljus på framtiden.

Det absolut tuffaste verkar vara tuff inhemsk konkurrens, men konkurrens är bra så länge den är schysst.

Figur 3 Länsfördelning runt riksgenomsnittet av sammanlagd konjunkturindikator (netttotal) 2017

Anna Hedberg *Regionchef Företagarna, Örebro*

Småföretagen i Örebro har haft en mycket stark konjunktur senaste året och många värden ligger betydligt över riksgenomsnittet. Det är glädjande att möta företag som vittar om hög sysselsättningstillväxt, god orderutveckling, bra omsättningsutveckling och även bättre lönsamhet.

Av tillfrågade företagare i Örebro län tror 77 % på goda expansionsutsikter det närmsta året, vilket också ligger högre än riket. För de företag i Örebro län som ser möjligheter att expandera, så är det avgjort största hindret tuff konkurrens. På andra plats kommer svårigheter att hitta personal med rätt kompetens samt höga arbetskraftskostnader. Det är tveklöst så att politikerna behöver ta krafttag för att underlätta och ta bort hindren, så att företagen vågar och har råd att anställa fler och bättre kan konkurrera internationellt.

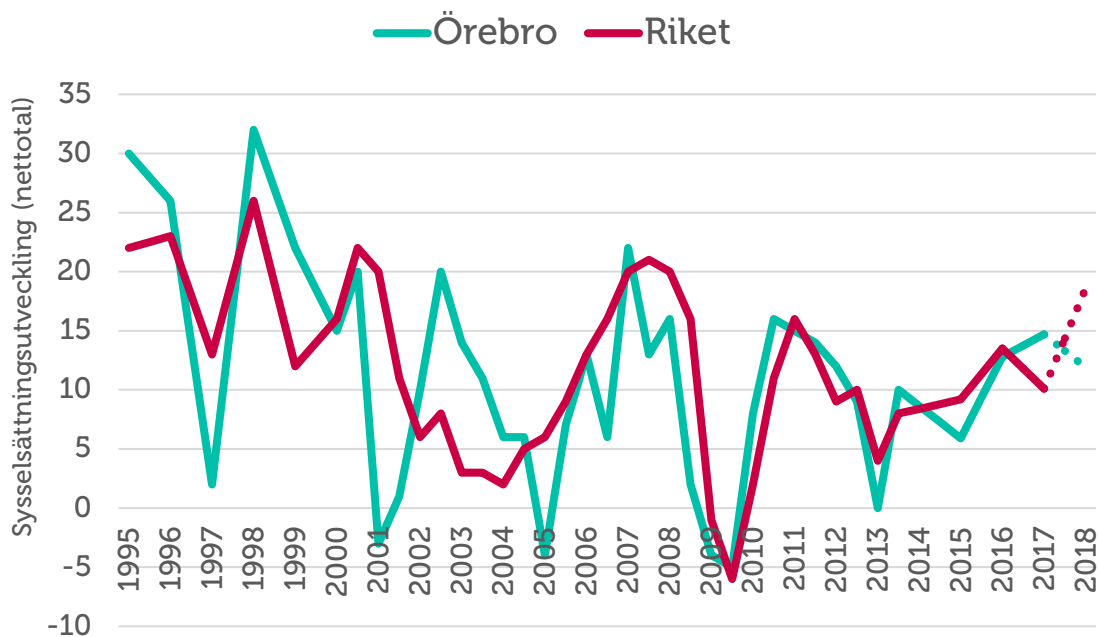
Sysselsättning

Sysselsättning mäter hur många som har jobb. Att vara i arbete kan vara som anställd, egen företagare eller att på annat sätt arbeta heltid eller deltid. Ett netttotal över noll betyder att andelen företag som ökat sysselsättningen är större än andelen företag som minskat sysselsättningen. Det innebär alltså att sysselsättningen totalt sett ökar i landets småföretag.

Sysselsättningsstillväxten har ökat i Örebro län sedan 2015 och är i år något starkare än riksgenomsnittet. Länet har ett netttotal på 15, jämfört med rikets 10. Ett netttotal över noll betyder att andelen företag som ökat sysselsättningen är större än andelen företag som minskat sysselsättningen. Eftersom länet har ett positivt netttotal (15) innebär det att sysselsättningen totalt sett ökar i länets företag. Av länets företag anger 25 procent att de ökat i antal sysselsatta, jämfört med 20 procent för riket som helhet. Av länets företag har 10 procent minskat sysselsättningen, i linje med riket som helhet.

Förväntningarna för det kommande året visar på en förväntad avmattning på sysselsättningsökningstakten. Trots detta förväntar sig 20 procent av företagen att anställa fler medarbetare, medan åtta procent förväntar sig en minskning. Nettotalet sjunker därmed till 12.

Figur 4 Sysselsättningsutvecklingen (netttotal) i Örebro län och riket 1995-2017

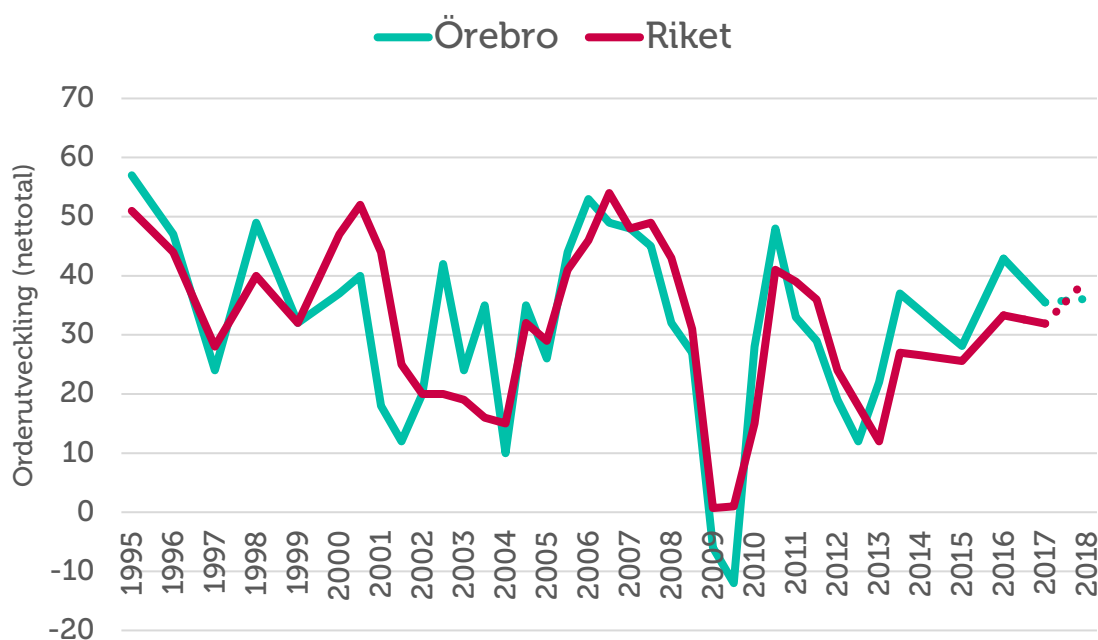

Orderingång

Med **orderingång** menas vanligtvis de beställningar som erhållits under en viss period. Eftersom själva antalet beställningar inte är särskilt informativt mäts orderingång som hur det totala värdet avseende orderingången, eller antal uppdrag, förändrats under tidsperioden.

Orderingången för länets småföretag har varit relativt starkt i många år och överstigit riksgenomsnittet. Sedan 2016 har orderingången fortsatt att vara god men bara marginellt bättre än riket som helhet. Av Örebro läns företag uppgav nästan hälften, eller 49 procent, att orderingången ökat, jämfört med 48 procent för riket. Bland länets företag uppgav 14 procent en minskad orderingång, jämfört med 16 för riket. Sammantaget ger det Örebro län ett netttotal på 36 vilket är starkare än rikets 32.

Figur 5 Orderutveckling (netttotal) i Örebro län och riket 1995-2017

Under det kommande året förväntas orderingången i riket växa något snabbare än i Örebro. Av länets företag uppgav 47 procent en positiv förväntan och 11 procent en negativ förväntan. Detta kan jämföras med riket där 49 procent förväntar sig en positiv utveckling och nio procent en negativ. Detta ger netttotal 36 för Örebro och 39 för riket.

Tackat nej till order

Hela 37 procent av företagen i länet har tvingats tacka nej till order under det senaste året. De huvudsakliga orsakerna är att företagen uppgav att de redan har mer att göra än vad de hinner med (42 procent av de som tackat nej) samt finansieringsproblem (24 procent av de som tackat nej). Även arbetskraftsbrist uppgavs av 17 procent som skäl till att tacka nej till order.

Figur 6 Tackat nej till order

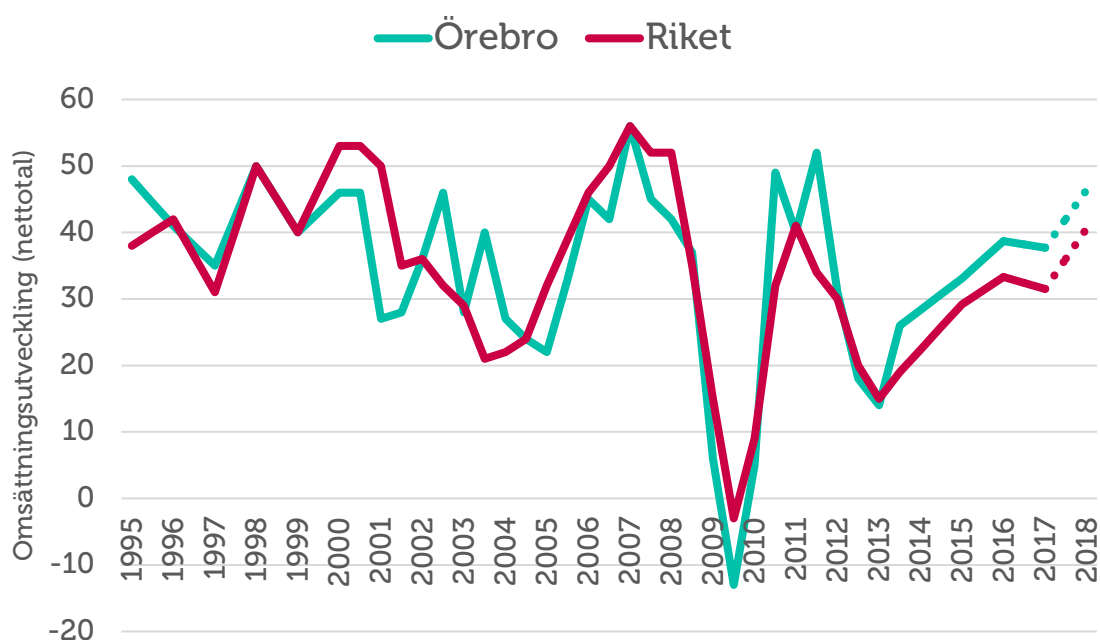
Omsättning

Ett företags **omsättning** är likvärdigt med dess sammanlagda intäkter från sålda varor och utförda tjänster under en viss period. Förändringar i omsättningen jämfört med föregående period används ofta för att indikera företagets tillväxt.

Omsättningstillväxten i Örebro län har minskat något sedan 2016. Nettotalet för länet har överstigit riksgenomsnittet i flera år och årets nettotal 38 är fortsatt högre än genomsnittet för riket (netttotal 32). Fler än hälften (53 procent) av länets företag uppger att omsättningen har ökat under de senaste tolv månaderna. Det är bättre än riket där 51 procent uppger en ökning. Samtidigt har 15 procent av företagen i Örebro län sett en minskning jämfört med 19 i riket som helhet.

Framtidsutsikterna i Örebro är goda, fler än hälften, 56 procent, av företagen tror att omsättningen kommer att öka under de kommande tolv månaderna. Det är bättre än de 52 procent av företagen i riket som tror på ökad omsättning. 10 procent av företagen i länet tror på minskad omsättning, jämfört med 11 procent för riket som helhet. Det ger ett förväntat nettotal på 46 i Örebro län, vilket är klart mer optimistiskt än rikets förväntade 41, som trots det är positivt jämfört med innevarande års omsättningstillväxt.

Figur 7 Omsättningsutveckling (netttotal) i Örebro län och riket 1995-2017

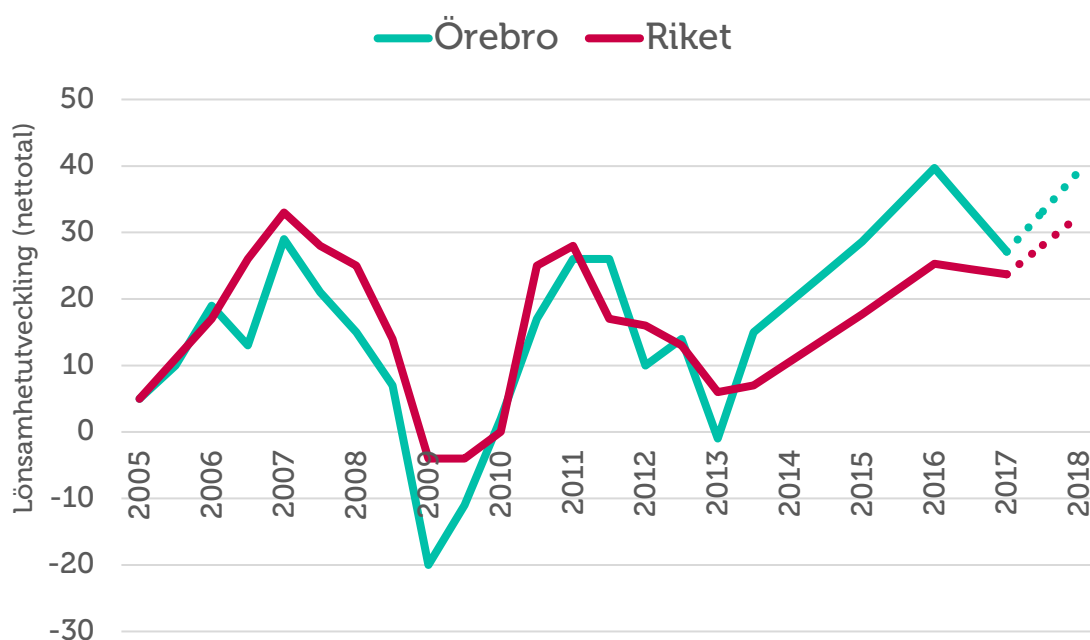

Lönsamhetsutvecklingen

Lönsamheten påverkar i stor utsträckning företagens möjligheter till att växa genom investeringar och nyanställningar. Sedan 2016 har lönsamheten i Örebro läns företag sjunkit. Trots det är den högre än i riket i stort. Av länets företag uppger 42 procent att lönsamheten har ökat och 15 procent uppger att den har minskat. Det kan jämföras med 40 respektive 16 procent för riket. Sammantaget landar nettotalet för lönsamheten i Örebro län på 27, strax över nettotalet i riket på 24.

Inför de kommande 12 månaderna är företagen i länet positiva. Hälften (50 procent) av företagen i länet tror att lönsamheten kommer att öka under de kommande tolv månaderna. Motsvarande siffra för riket är 43 procent. Elva procent av företagen i länet förväntar sig att lönsamheten sjunker, jämfört med tio procent för riket. Nettotalet förväntas öka kraftigt till 40. Även rikets förväntade nettotal förväntas öka till 33.

Figur 8 Lönsamhetsutveckling (nettotal) i Örebro län och riket 2005-2017

Företagens prisförväntningar

Att konjunkturen nu stärkts leder till att en större andel av företagen i länet räknar med att kunna höja priserna under det kommande året. 47 procent av företagen i Örebro räknar med prishöjningar och endast fyra procent räknar med att försäljningspriserna kommer att minska det kommande året. Företagen i Örebro län har något högre förväntningar gällande prisutvecklingen än genomsnittet för riket, där 40 procent av landets företagare räknar med att kunna höja försäljningspriserna.

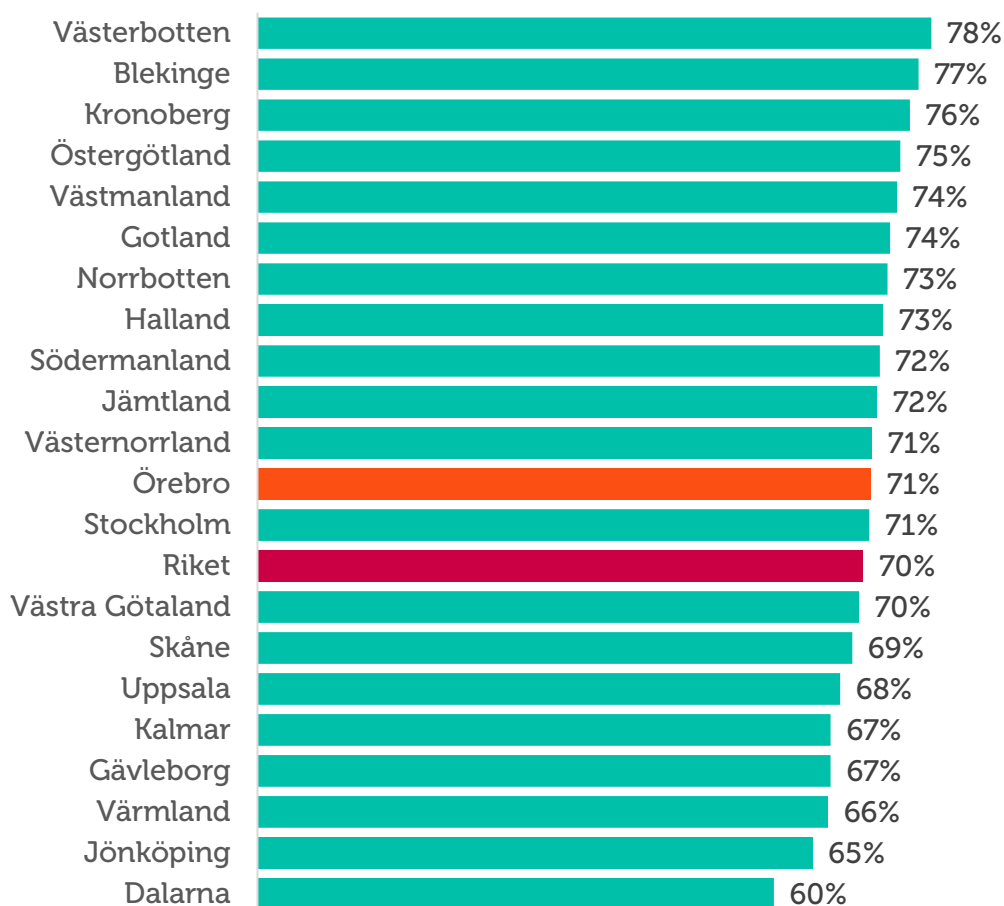
Ola Drehmer *Kontorschef Swedbank, Örebro*

Swedbank i Örebro har under 2017 en fortsatt stor tillströmning av kunder som vill starta ett nytt företag. Nystarterna representerar ett brett spektra av alla branscher. Lokalt har Fastighets och byggbranschen varit dominerande även under detta år med en hög andel nyproduktion, främst av bostadsfastigheter men även av kontors och industrifastigheter. Inom denna sektor kan vi även se en stor efterfrågan på arbetskraft. Vi kan även konstatera att de generationsskiften som vi i vår region pratat om under ett antal år nu planeras och genomförs. Det är glädjande att se fina företag i vår region hitta nya ägare som för företagets verksamhet vidare och behåller viktiga arbetstillfällen.

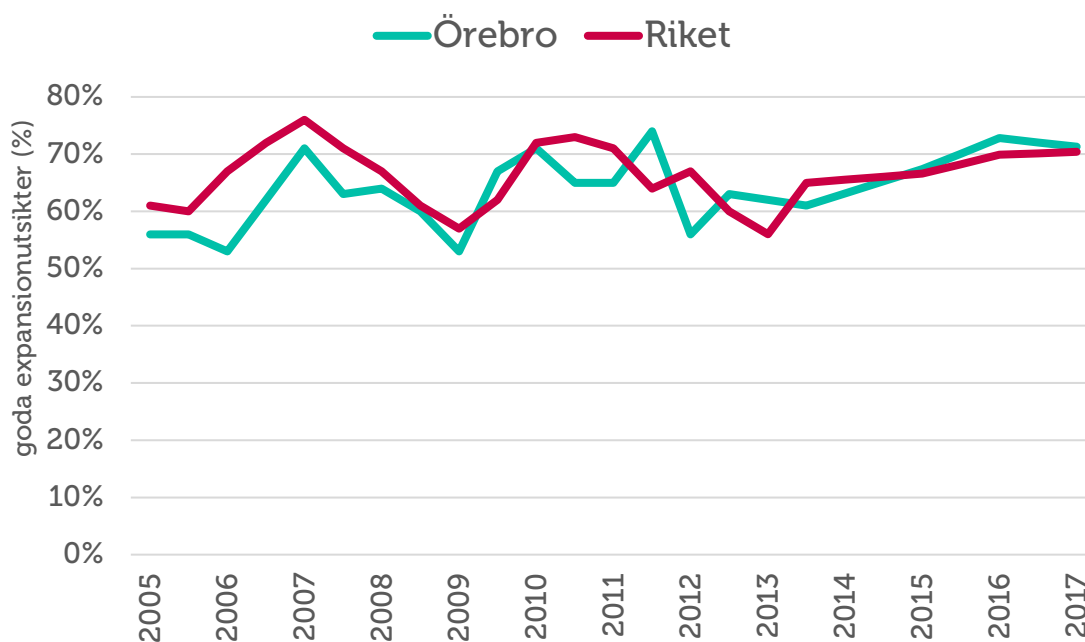
Expansionsutsikter och hinder för expansion

Företagen i Örebro län upplever något bättre möjligheter att växa framöver än riksgenomsnittet, se figur 15. Totalt anser 71 procent av företagen i länet att de har goda utsikter att expandera på sikt.

Figur 9 Företagens expansionsutsikter (andel som ser goda expansionsmöjligheter) per län och i riket 2017

Figur 10 Expansionsutsikter (andel som ser goda expansionsmöjligheter) i Örebro län och riket 2005-2017

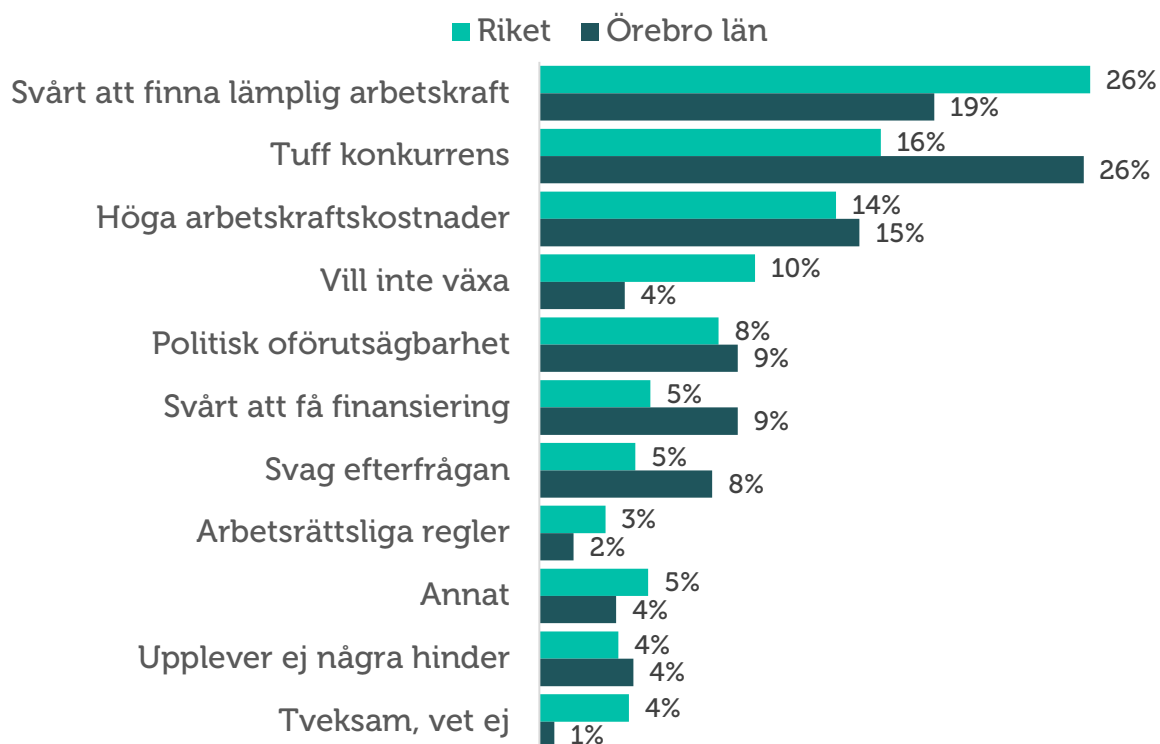

Liksom för riket i sin helhet är det brist på lämplig arbetskraft, tuff konkurrens och höga arbetskraftskostnader som utgör de största tillväxthindren, även i Örebro län. Den tuffa konkurrensen är särskilt problematisk där mer än var fjärde företag (26 procent) upplever det som ett stort tillväxthinder. Konkurrens kan gestalta sig på flera sätt. I Örebro län utgörs den tuffa konkurrensen främst på många konkurrenter i branschen, men också på bristande kompetens att bearbeta marknaden.

Sammantaget anger 19 procent av länets företag att bristen på lämplig arbetskraft är deras största tillväxthinder. Det är lägre än för riket som helhet (26 procent). Av de som uppgett bristen på lämplig arbetskraft som ett tillväxthinder uppger 39 procent att detta huvudsakligen beror på matchningsproblematik (fel utbildning och erfarenhet), vilket är något högre än riksgenomsnittet (35 procent). 31 procent uppger att de har svårt att attrahera rätt kompetenser. Samtidigt uppger 15 procent att de arbets sökande saknar rätt attityd, vilket är samma resultat som riket i stort.

De höga arbetskraftskostnaderna är fortsatt ett stort problem för tillväxten i länet. Hela 15 procent uppger detta som det största tillväxthindret. För landet som helhet är motsvarande siffra 14 procent.

Figur 11 Tillväxthinder enligt företagen i Örebro län och i riket 2017 (procent)

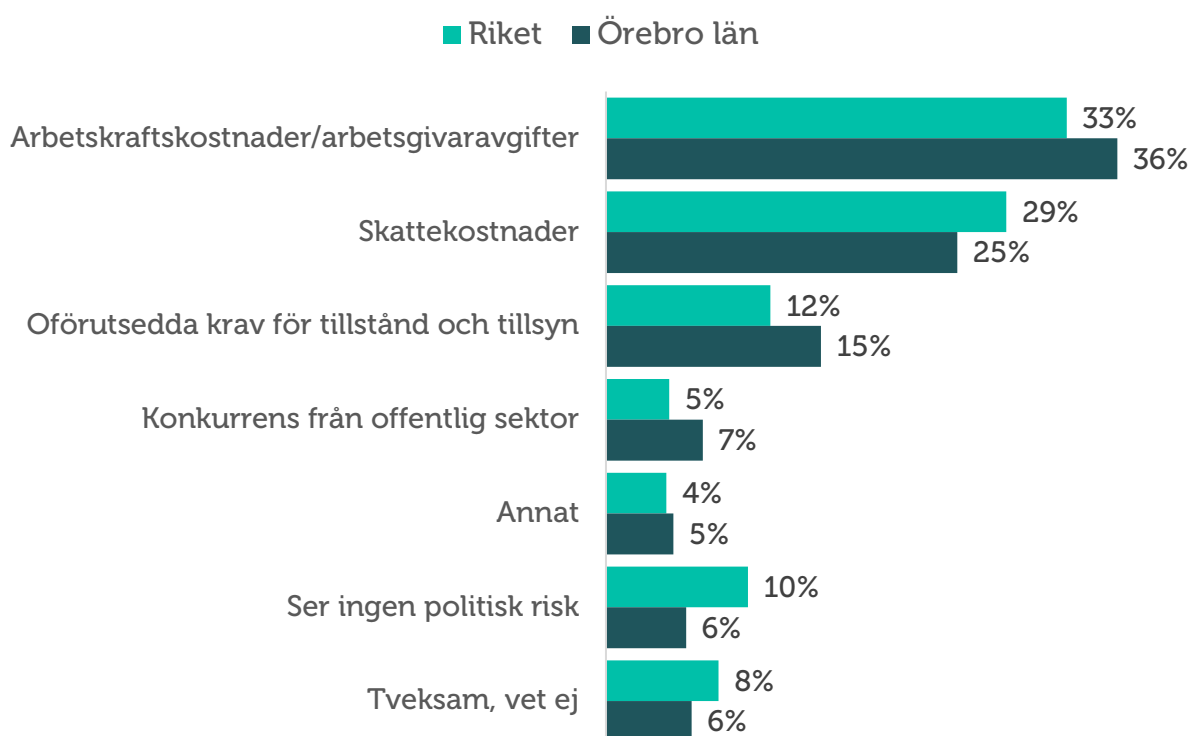
Konjunkturrisiker

Den inhemska konjunkturen är den största konjunkturrisken enligt 39 procent av företagen i länet. Den följs av löneökningar (18 procent) och ränte- och valutakostnader (13 procent). Företagarna i Örebro län ser mindre risker i den svenska konjunkturen än riket i stort (41 procent), som också är mer oroliga för den internationella konjunkturen (13 procent) än örebroarna (7 procent). Löneökningarna ses däremot som en större risk för företagen i Örebro än förra året (14 procent) och jämfört med riket i stort (10 procent). Risker för ökande ränte- och valutakostnader är högre i Örebro (13 procent) än i riket i stort (9 procent). Även om företagen i Örebro ser stora potentiella risker är de optimistiska för den kommande tolv månadersperioden.

Politiska risker

Potentiellt höjda arbetskraftskostnader och arbetsgivaravgifter upplevs som de största politiska riskerna av företagen i Örebro län, liksom i riket som helhet. Denna risk kvarstår som den främsta i flera återkommande år. Ökade skattekostnader upplevs dessutom som en betydande politisk risk av företagen i länet.

Figur 12 Vilken anser du är den största politiska risken för ert företag?

Slutsatser och utmaningar för företagsklimatet

Den svenska konjunkturen har utvecklats väl under det senaste året och de små och medelstora företagen är tillväxtmotorn. Örebro län placerar sig betydligt över riksgenomsnittet i den sammanvägda konjunkturindikatorn för 2017. Årets konjunkturindikator uppgår till 74 för riksgenomsnittet och 88 för Örebro län vilket visar på en fortsatt stark konjunktur och den sjätte bästa i landet. Förväntningarna framöver är optimistiska även om företagen i Örebro län tror att tillväxten kommer att mattas av under de kommande 12 månaderna.

Sju av tio företag ser goda möjligheterna att växa och i genomsnitt 96 procent av företagen i Örebro län uppger att de vill växa, något fler än i riket som helhet. Företagen upplever en rad hinder som motverkar en framtida expansion. De huvudsakliga hindren mot att växa är tuff konkurrens liksom svårigheten att finna lämplig arbetskraft och höga arbetskraftskostnader.

Utvecklingen det senaste året visar att det är de små och medelstora företag som utgör motorn i jobbskapandet. Det är dessa företag och företagsamma människor som tar risker, som anställer, som skapar varaktiga jobb och som via skattsedeln bidrar till vår gemensamma välfärd.

De viktigaste förutsättningarna för ett starkt företagsklimat är goda villkor för företag att starta, expandera och anställa. Det handlar om att företagare ska kunna verka på en rättvis och konkurrensneutral marknad. Villkoren för företagande ska vara lika, oberoende av

företagsform och bransch. Utan hänsyn till om företaget har kollektivavtal eller inte och oavsett var företaget verkar geografiskt i Sverige.

Viktiga åtgärdsområden för att stärka det svenska företagsklimatets utveckling är därför:

- **Säkra småföretagens tillgång till kompetens.** Svårigheten med att hitta lämplig arbetskraft är ett av de största tillväxthindren för små företag. Det är viktigt att underlätta matchning mellan företagens kompetensbehov och jobbsökande samt att utbildningar svarar mot företagens behov. Utbildningssystemets utformning behöver bli mer dynamiskt och lyhört för arbetsmarknadens efterfrågan.
- **Sänk arbetsgivaravgifterna och kostnaden för att anställa.** Eftersom Sverige står inför en rad utmaningar vad gäller arbetslöshet och integration är det viktigt att verkligen fundera på alla möjliga sätt att sänka trösklarna till arbetsmarknaden och skapa vägar in i arbetslivet och det svenska samhället.
- **Förenkla och sänk skatterna på företagande.** Det behövs en översyn av skattesystemet som ger internationell konkurrenskraft och incitament till företagande, arbete och utbildning. Det ska vara mer lönsamt att ta de risker och det ansvar som det innebär att driva företag. Ökade kostnader för företagare genom högre skatter gör det svårare att investera och anställa. På liknande sätt leder höjningar av inkomst- och marginalskatterna till minskad sysselsättning och lägre risktagande. På längre sikt utarmas den svenska konkurrenskraften.